

İsrail yönetiminin, barışa en ulaşılmasını engelleyen en ısrarlı politikalarından biri de Yahudi yerleşimciler stratejisi.

2010 Yılında Yahudi Yerleşimleri: İsrail'in İşgal Stratejilerini Çözümlemek

The Jewish Settlements in 2010: Analysing the Invasion
Strategies of Israel

Dr. Ali BALCI

Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü
alibalci@gmail.com

Abstract

The settlement units, which were created in the invaded West Bank region of the State of Israel, are known as the Jewish settlements. It is possible to define the construction of these settlements, which do not have any ground in terms of international law, as the gradual invasion of the Palestinian territories. The Israeli government has been trying to legitimize these settlement constructions, which turned into a means of a gradual invasion in front of the eyes of the world, by putting certain strategies into operation. Revealing these strategies is quite important in terms of both always reminding the fact that these settlements are an invasion, and providing the means of fighting against this lawlessness. The legitimizing strategies, which are developed through discourses to a large extent, also wait to be strongly convicted through discourse again.

Washington'dan gelen baskı, geçici dondurma planının sona ermesinin ardından da devam etmesine rağmen devlet kurumları yerleşimler konusunda bazı planlar açıklamıştır. Bunlardan daha da önemlisi, özel sektör eliyle yerleşim inşaatlarında hızlı bir artışın gerçekleşmiş olmasıdır.

Giriş

1967 savaşından bugüne kadar Yahudi yerleşimleri İsrail'in işgal altındaki Filistin bölgelerini kendi topraklarına katmak için uygulamaya koyduğu en önemli strateji olmuştur. İsrail bu ilhak stratejisini başka stratejiler/teknikler aracılığıyla devreye sokmakta ve bu stratejiler üzerinden söz konusu ilhakı "meşru" bir zemine oturtmaktadır. Son kırk yılda devreye sokulan bu stratejileri şu şekilde sıralayabiliriz: Askeri gereklilikler için topraklara el koyma, devlet arazisi ilan etme, açık arazi (*survey land* / henüz kayıt altına alınmamış arazi) olarak devralma, kamusal ihtiyaçlar için kamusallaştırma, özel mülklerin ilhakı ve serbest piyasa düzleminde satın alma.¹ Filistin topraklarını ilhak etme noktasında uygulamaya konulan bu stratejilerin yanı sıra, bu ilhakların dünya kamuoyuna anlatılması noktasında da "isimlendirme siyaseti" yoluyla eleştirileri bertaraf etme, "mevcut yerleşimlerin uzantısı" olarak tanımla, "daha önce alınmış bir karar" olarak sunma gibi bazı stratejiler de devreye sokulmuştur.²

İsrail tarafını böylesi stratejileri devreye sokmaya iten temel neden ise uluslararası hukuk ve toplum tarafından işgal olarak görülen bir hareketi bütün itirazlara rağmen hayata geçirme çabasıdır. Uluslararası hukuka aykırılık konusunda ki en açık hüküm Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 1979 tarihli, 446 sayılı ve "yerleşim kurma politika ve uygulamalarının yasal geçerliliği olmadığını ve... işgal altındaki Arap topraklarına [İsrail'in] kendi sivil nüfusunun bir bölümünü nakil etmemesini" isteyen kararıdır. Öte yandan başta Avrupa Birliği olmak üzere birçok

uluslararası güç de İsrail'in yasal olmayan bu aktivitelerini güçlü bir şekilde eleştirmektedir. Dolayısıyla İsrail ne hukuki ne de politik hiçbir zeminde dayanak bulamadığı yerleşimler yoluyla sürdürdüğü bu işgali belirli stratejileri devreye sokarak meşru hale getirmeye çalışmaktadır. Bu yazı 2010'daki yerleşim siyaseti bağlamında hangi stratejilerin devreye sokulduğunu tartışacaktır.

Geçici Dondurma Planı

17 Kasım 2009'da İsrail İçişleri Bakanlığı'nın Doğu Kudüs'teki *Gilo* yerleşim bölgesinde 900 yeni yerleşkenin inşasını onaylaması gerek ABD gerekse Birleşmiş Milletler nezdinden tepkiye neden olmuştu. Yerleşimler meselesinin olası Filistin-İsrail barışının önündeki en önemli engellerden biri olduğunun farkında olan ABD yönetimi böylesi adımları sürekli bir şekilde eleştirse de, İsrail tarafı bu bölgeleri "İsrail'in entegre parçası" olarak sunmaktadır. Nitekim eleştiriler karşısından İsrail Dışişleri Bakanı Avigdor Lieberman *Gilo*'nun "tıpkı *Tel Aviv* ve *Herzilya* gibi İsrail'in entegre bir parçası" olduğunu söylemiştir.³ İsrail gerek daha önce gerekse 2010 yılı boyunca inşa ettiği yeni yerleşimleri meşrulaştırmada bu söylem biçimini etkin bir strateji olarak devreye sokmuştur.

Öte yandan Barak Obama yönetimi bir Filistin-İsrail barışı noktasında kararlıydı ve bu gibi adımların uluslararası prestijini büyük ölçüde sarstığının farkındaydı ve İsrail hükümetine yerleşimleri durdurması noktasında baskı yapmaktaydı. Bunun üzerine İsrail Başbakanı Benjamin

İsrail tarafından inşa edilen "Utanç Duvarı", Filistinlilerin yaşadığı toprakları adeta bir açık cezaevine çevirdi.

Netanyahu 25 Kasım'da 10 ay süreyle yeni yerleşimlerin inşasının dondurulmasını öngören bir planı uygulamaya koyduğunu açıklamıştır. Fakat geçici dondurma planı (temporary settlement freeze) Doğu Kudüs'ü kapsamıyordu ve Batı Şeria'daki altyapı ve kamu inşaatlarını bir istisna olarak sunmaktaydı.⁴ Fakat daha da önemlisi önceki örneklerde olduğu gibi İsrail bu ve benzeri kararları yerleşimlerin devamı ve işgal için bir maske olarak kullanmıştır.

Planın ilan edilmesinden sadece bir gün sonra 26 Kasım'da 28 kamu ve eğitim binasının inşası onaylanırken, 30 Kasım'da da Netanyahu kişisel olarak Doğu Kudüs bölgesinde 25 yerleşim biriminin inşasını daha kabul etmiştir. Yine 12 Aralık'ta Batı Şeria'da 84 yerleşim biriminin inşasını kabul eden İsrail yönetimi bu birimlerin inşasına yönelik kararın dondurma planından

önce alındığını belirtmiştir.⁵ Kasım ayındaki inşaat kararları plan üzerinden "yasal" hale getirilirken (ne de olsa plan dışına çıkarılmışlardır ve İsrail alınan karara uymaktadır), Aralık'taki kararda ise bir başka stratejiye (daha önce alınmış kararın uygulanması) başvurulmuş planın ihlali bir problem olmaktan çıkarılmıştır.

Dondurma planındaki bu erken ihlaller daha sonra da devam etmiş ve 26 Aralık'ta İsrail yönetimi Kudüs'de 692 yeni konutun (bunların 377'si Neve Ya'acov'da, 117'si Har Homa'da, ve 198'i de Pisgat Ze'ev bölgesinde) inşasını daha onaylamıştır.⁶ Plana yönelik bu ihlaller İsrail'in saygın gazetelerinden Haaretz'de çok önceleri 8 Eylül 2009'da yayımlanan bir yazıyı onaylar şekildedeydi.⁷ Amos Harel imzalı yazı, Netanyahu'nun planla Washington'u memnun edeceğini fakat plana koyduğu rezervler sayesinde de yerleşim-

2010 yılındaki yerleşimler noktasında bir başka ayrıntı da İsrail hükümetinin ayırım duvarının doğusunda yeni konutlar inşa etmeye devam ettiği ve üstelik bu yerleşim bölgelerinin İsrail'in ayrılmaz parçaları olduğu konusunda ısrar etmesidir.

lerin devamına imkân sağlayacağını belirtiyordu. Bu strateji, yani kâğıt üzerindeki anlaşmaya/taahhüde rağmen pratikte işgale devam etmek, İsrail için yeni bir şey değildi ve 1990'lardaki barış sürecinin işgalin bir maskesine dönüştüğünü hatırlamak⁸ bu konuda bir hayli öğreticidir. Yine bu stratejinin bir başka örneği de, 2003'teki Yol Haritası kapsamında İsrail yerleşimleri durduracağı taahhüdünde bulunmasına rağmen 2004 yılından 2009'un sonuna kadar Doğu Kudüs hariç Batı Şeria'daki yerleşimcilerin sayısı yüzde 28 artmasıdır.⁹

Yeni yerleşim birimlerinin inşasına izin vermek dışında İsrail tarafı yaptığı açıklamalarla da geçici dondurma planının bir strateji olduğunu, aksine yerleşimlerin sökülmesi de dâhil olası bir barış süreci anlamına gelmediğini vurgulamışlardır. Yerleşim birimlerinde artan protestolar üzerine Netanyahu 2 Aralık 2009'da yaptığı açıklamada "yerleşim birimlerinin Filistinlilerle gelecekte yapılacak tüm görüşmelerde İsrail'in ayrılmaz parçası olduklarını" belirtmiştir.¹⁰ İşgal altındaki bölgelerde kurulan yerleşimlerin şemsiye örgütü olan YESHA 4 Aralık'ta yaptığı açıklamada, inşaatları "dondurma kararını tanımayacaklarını... Yahudilerin İsrail toprağının (the Land of Israel) kalbinde yaşamaktan men eden bir politikayı kabul etmeyeceklerini" vurgulamıştır.¹¹ Gerek yerleşim bölgelerinden gelen bu ağır tepkiler gerekse parlamentodaki ve hükümetteki aşırı sağ partilerin baskıları¹² uluslararası kamuoyunun dondurma planından beklentilerinin gerçekçi bir zemini olmadığını göstermekteydi.

Dondurma planına ilişkin bir başka ihlal ise planın İsrail hükümetince belli aralıklarla yerleşim

şimler lehine revize edilmesi olmuştur. Örneğin uygulamaya konulmasından yaklaşık bir buçuk ay sonra 7 Ocak'ta Savunma Bakanı Ehud Barak plandan kaynaklanan sınırlamaların yumuşatıldığını duyurmuştur. Buna göre, yerleşim birimlerindeki belediyelere 10 aylık dönemin sonunda uygulanmak üzere inşaat izni verme yetkisi tanınmış ve mevcut yerleşimlerin ayrı birimlere dönüştürülmemek kaydıyla genişletilmesine olanak tanınmıştır.¹³ Bu kararın bir başka önemli boyutu da yerel yönetimlerin yeni konut inşası konusundaki yetkisini artırması olmuştur. Böylelikle ulusal kurumlar üzerinden alınacak bir kararın oluşturacağı tepkilerin de önüne geçilebilecektir

Yeni konut inşası planları noktasından nispeten sakin geçen Ocak ve Şubat aylarının ardından yeni konutların inşasını onaylayan kararlar hız kazanmıştır. 8 Mart'ta İsrail Batı Şeria'daki *Beitar İlit* yerleşim bölgesinde 112 apartmanın inşasını onaylamış ve bu onay dondurma planı ile çelişse de İsrail tarafı için bunu meşru bir dile dökmek zor olmamıştır. Çevre Bakanı Gilad Erdan dondurma planının "*Beitar İlit* gibi... güvenlik durumlarında bir *istisna* sağladığını" belirtmiştir.¹⁴ Bir gün sonra Kudüs Bölgesi Planlama ve İnşaat Komitesi (the Jerusalem District Planning and Construction Committee) Doğu Kudüs'teki *Ramat Shlomo* yerleşim bölgesinde 1,600 yeni konutun inşasını onayladığını açıklamıştır.¹⁵ Her iki kararın da ABD Başkan Yardımcısı Joe Biden'in İsrail'i ziyareti esnasında alınması dikkat çekicidir. Biden'in özellikle ikinci karara yönelik eleştirileri üzerine İsrail tarafı bunun 3 yıldır devam eden bir sürecin ürünü olduğunu son kararın sadece bir formalite olarak görülmesi gerektiğini

belirtmiştir.¹⁶ İsrail böylelikle en üst düzeyde bir yetkiliye karşı “önceden alınmış karar” stratejisi- ni etkin bir şekilde uygulamıştır.

11 Mart’ta Kudüs belediyesi tarafından onayla- ma aşamasına gelen bir plana ilişkin bilgiler İsrail basınında yer aldı. Buna göre, Doğu Kudüs’teki yerleşim birimlerinden *Givat Hamatos*’ta 3.500, *Gilo*’da 3.000, *Har Homa*’da 1.500, *Pisgat Ze’ev*’de 1.500, *Ramot*’da 1.200, *Armon Hanetziv*’de 600 ve *Neve Ya’akov*’da 450 konutun inşası öngörü- lmekteydi. Yine 23 Mart’ta İsrail İçişleri Bakanlı- ğı *Şeyh Jarrah*’daki yeni yerleşim bölgesinde 200 yeni konutun inşasını onaylamıştır.¹⁷ İşgal altın- daki bölgelerin yerleşimler yoluyla işgali sadece devlet kurumları/kararları tarafından yapılmı- yordu, özel sektör de bu konuda aktif bir şekil- de çalışmaktaydı. Serbest piyasadan satın alınan araziler üzerine yapılan konutlar bu bağlamda devreye sokulan en önemli yöntem olarak görü- lebilir. Örneğin 19 Mart’ta bir inşaat şirketi *Givat Ze’ev* yerleşim bölgesinden 31 milyon dolara 58 dönümlük bir arazi satın almış ve burada 400 ko- nut inşa etmeyi planladığını açıklamıştır.¹⁸

Mart ayındaki bu ihlallere rağmen, özellikle ABD’den gelen “dolaylı görüşme” (proximity talks) yönündeki baskılar nedeniyle Nisan ayının yerleşimler bağlamında nispeten sakin geçtiği söylenebilir. 1 Nisan’da yapılan Arab Ligi Dışış- leri Bakanları toplantısında 1967 sınırlarının Fil- listin tarafındaki bütün yerleşim inşaatları dur- durulana kadar direk görüşmelerin olmayacağı kararını almıştır. Filistin müzakere danışmanı Saeb Erakat da İsrail tüm yerleşim inşaatlarından vazgeçmediği sürece dolaylı görüşmelerin ba- şarılı olamayacağını belirtmiştir. Bu açıklamalar karşılık bulmakta gecikmedi. Kudüs Planlama Komitesi’nin 5 Nisan’da toplanmasına rağmen Doğu Kudüs’teki yerleşimlere ilişkin herhangi bir konuyu ele almaması İsrail hükümetinin bu konuda ilan edilmemiş bir politika izlediğini göstermesi açısından önemliydi.¹⁹ Fakat belirt- mek gerekir ki, İsrail tarafının bu üstü örtülü ka- rarı Arap Ligi ya da Filistin tarafının tepkilerinin bir sonucu değil daha çok ABD’den gelen yoğun baskıların bir ürünüydü.

Nisan ayında başlayan bu göreceli sakinlik Ağustos 2010’a kadar devam etmiştir. Yeni konutların ya da yeni yerleşim alanlarının onaylanmasına iliş- kin kararların görülmediği bu dönemde İsrailli politikacılar sıklıkla dondurma kararının 10 aylık dönemden sonra devam etmeyeceğini güçlü bir şekilde vurgulamışlardır. 21 Mayıs’ta Başbakan Yardımcısı Moshe Ya’alon, açık bir şekilde planın “sona ermesinin ardından inşaatların yeniden başlayacağını” belirtirken²⁰, 25 Mayıs’ta Konut ve İnşa Bakanı Ariel Atias da bakanlığın planın bitiş tarihinde itibaren inşaat ihalelerinin hazır olması için “her şeyi” yapacağını belirtmiştir.²¹ Netanyahu ve Ehud Barak gibi üst düzey hükümet tem- silcilerinin benzer açıklamaları ile birlikte düşü- nüldüğünde İsrail’in başından beri söz konusu plana geçici bir süreç olarak baktığı söylenebilir. Böylelikle yani geçici dondurma planını devreye sokarak İsrail tarafı planın sona ermesinden iti- baren yeni bir söylemi devreye sokma imkânına kavuşacaktı. Buna göre İsrail elinden geleni yap- mıştır ve bu sürece uymayan taraf Filistinlilerdir. Üstelik plana “uymuş olmak” söz konusu planın sona ermesinden itibaren İsrail’e yeni yerleşim- lerin inşası noktasında bir “meşruiyet” imkânı da sağlayacaktır.

Yerleşimler Cephesinde Değişen Bir Şey Yok

10 ay süreli geçici dondurma planı 26 Eylül 2010’da sona erecekti. Fakat İsrail bu plana rağ- men ilk aylarda istisnaları devreye soktuğu gibi planın sona erme tarihi yaklaştıkça da planı ih- lal etmeye devam etmiştir. 2 Ağustos’ta Kudüs belediye yönetimi Doğu Kudüs’teki *Pisgat Ze’ev* yerleşim bölgesinde 40 konutun inşasını onay- larken, 15 Ağustos’ta da Netanyahu ve güven- lik kabinesi tarafından Nablus’un doğusundaki *Migdalim* yerleşim bölgesinde bir “öğrenci şehri” inşa edilmesi kabul edilmiştir. Aynı gün kabine 8 farklı Batı Şeria bölgesinde 600 yerleşimci öğ- renciye hizmet verecek okulların inşası onaylan- mıştır.²² Öte yandan 24 Ağustos’ta İsrail Maliye Bakanlığı dondurma planından zarar gören yer- leşim birimlerinin bu zararının tanzim edilmesi amacıyla 11 milyon doların bu bölgelere transfer edildiğini açıklamıştır.²³

2010 yılının gösterdiği bir başka ayrıntı da Doğu Kudüs'ün yerleşimler üzerinden işgal edilmesinin normalleştiğidir. Geçici dondurma planında buranın bir istisna olarak bırakılması ve buna rağmen taraflar arasındaki görüşmelerin devam etmesi bunun en önemli göstergesidir.

Dondurma planının 10 ayın ardından kendiliğinden sona ereceği tarih yaklaştıkça özellikle Filistin tarafından planın uzatılması yönünde talepler gelmeye başlamıştır. Filistin Yönetimi Başkanı Mahmud Abbas 7 Eylül'de "barışa bir şans vermek için planın üç dört ay daha uzatılması gerektiğini" belirtmiştir.²⁴ Planın sona ermesine bir gün kala da Abbas Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'na hitabında benzer bir ifade kullanmış ve barış ile yerleşimler arasında doğrudan bir bağlantı kurarak İsrail'in "yerleşimlerin devamı ve barış arasında bir tercihte bulunması gerektiğini" dile getirmiştir.²⁵ Abbas'ın bu açık çağrılarına rağmen başta Netanyahu olmak üzere İsrailli politikacılar sürenin uzatılmayacağını ve planın öngördüğü 10 aylık sürenin sona ermesinin ardından yerleşim inşaatlarının kaldığı yerden devam edeceğini belirtmişlerdir.

İsrailli politikacılar arasından Dışişleri Bakanı Avigdor Lieberman'ın konuya ilişkin ifadeleri geçici dondurma planının İsrail tarafından nasıl bir stratejiye dönüştürdüğünü açık bir şekilde ortaya koymuştur. Lieberman yerleşimlerin yeniden inşasına yönelik bir hareketin barışı sabote edeceği yorumlarını reddetmiş ve planın işlememesinden dolayı Filistinlileri suçlamıştır.²⁶ Lieberman'ın bu görme biçimi geçici dondurma planının hangi argümanlar kullanılarak 26 Eylül sonrası yeni yerleşim birimlerine yönelik bir meşrulaştırma stratejisine dönüştüğünü ortaya koyması açısından önemlidir. Geçici dondurma planı uygulandığı dönemde nasıl inşası başlamış konutların bir maskesine dönüşmüş ise²⁷ sona ermesinden itibaren de yeni konutların inşası ve bu inşalar için gerekli Filistin topraklarına el konulması noktasında da bir referans noktasına dönüşmüştür.

Geçici dondurma planının sona ermesinin ardından işgal altındaki bölgelerde yeni konutların inşasına yönelik ilk somut adım 9 Kasım 2010'da *Ariel* yerleşim biriminde 800 yeni konutun inşasına ilişkin planın açıklanması olmuştur.²⁸ Aynı gün bir açıklama yapan İsrail İçişleri Bakanlığı Doğu Kudüs'teki *Har Homa* yerleşim bölgesinde 1,000 ve *Ramot* bölgesinde yaklaşık 300 konuta yönelik nihai onayın verildiğini belirtmiştir.²⁹ Bu iki karardan *Ariel*'e yönelik alınan karar daha fazla dikkat çekiciydi. Nitekim geçici dondurma planının uygulamada olduğu 2010 Ocak ayında Netanyahu bölgeye yönelik ziyareti sırasında *Ariel*'in "gelecekteki herhangi bir anlaşmada İsrail devletinin entegre ve ayrılmaz bir parçası olacağını" belirtmişti.³⁰ Yeni konutların inşası bu açıklamayla birlikte düşünüldüğünde İsrail'in geçici dondurma planını ABD ve diğer uluslararası güçlerden farklı olarak hiçbir zaman devamı gelebilecek bir karar olarak görmediğini de ortaya koymaktadır.

Bu planların yanı sıra 22 Kasım'da *Haaretz* gazetesi geçici dondurma planının sona ermesinin ardından Batı Şeria'da 544 yeni konutun inşa edildiğini yazmıştır.³¹ Bu konutların büyük kısmının devlet kurumlarının ilan edilmiş kararları dışında özel sektör eliyle inşa edildiği göz önüne alınırsa Batı Şeria'ya yönelik yerleşimler üzerinden işgalin sadece devlet eliyle yürütülmediği söylenebilir. Barış Şimdi (Peace Now) hareketi için yerleşimleri gözlemleyen bir yetkili *New York Times*'a verdiği bir demecinde devlet kurumlarının kararları ve ilanları dışında Batı Şeria'da dondurma planının sona ermesinden itibaren inşa konusunda "son birkaç yıldaki en aktif dönemin" yaşandığını belirtmiştir.³² Geçici dondurma planının sona ermesinin ardından yerleşimler

konusunda devlet kurumları düzeyinde kısmi bir sakinlik yaşanmasının en önemli nedeni ise Obama yönetiminin bu konudaki ısrarlı tepkileri olmuştur.

Değerlendirme

Geçici dondurma planının ilan edildiği 25 Kasım 2009'dan Nisan 2010'a kadar İsrail hükümeti yerleşimler politikasına "daha önce alınmış karar" söylemi, plana getirilen "istisnalar", plan üzerinde daha sonradan yapılan değişiklikler, kamusal ihtiyaç, mevcut yerleşime ekleme gibi söylemsel stratejileri devreye sokarak devam etmiştir. Nisan ayından planın sona erdiği 26 Eylül'e kadar özellikle Washington'dan gelen sert açıklamalar nedeniyle İsrail hükümeti yerleşimler konusunda benzer meşrulaştırma stratejileri kullanarak yeni konutlar inşa etmekten uzak kalmıştır. Washington'dan gelen baskı geçici dondurma planının sona ermesinin ardından da devam etmesine rağmen devlet kurumları yerleşimler konusunda bazı planlar açıklamıştır. Fakat bu açıklamalardan daha da önemlisi özel sektör eliyle bu tarihten itibaren yerleşim inşaatlarında hızlı bir

artışın gerçekleşmiş olmasıdır. Üstelik bu hareketliliğin daha önceki dönemlerden farklı olarak devlet istatistiklerine yansımından da özenle kaçınılmıştır.

2010 yılındaki yerleşimler noktasında bir başka ayrıntı da İsrail hükümetinin ayırım duvarının doğusunda yeni konutlar inşa etmeye devam ettiği ve üstelik bu yerleşim bölgelerinin İsrail'in ayrılmaz parçaları olduğu konusunda ısrar etmesidir. Burada iki olasılık devreye giriyor, birincisi İsrail duvarın doğusunda kalan yerleşimleri batısının bütünüyle kendisine katmak için ileride bir pazarlık unsuru olarak kullanabilecek, ikincisi ise bu yerleşimler Filistin tarafının bütünüyle işgalinin bir adımıdır. Ayırım duvarının bütünü hızıyla inşa ediliyor olması şimdilik ilk olasılığı daha gerçekçi durduğunu gösteriyor. 2010 yılının gösterdiği bir başka ayrıntı da Doğu Kudüs'ün yerleşimler üzerinden işgal edilmesinin normalleştiğidir. Geçici dondurma planında buranın bir istisna olarak bırakılması ve buna rağmen taraflar arasındaki görüşmelerin devam etmesi bunun en önemli göstergesidir.

DİPNOTLAR

- 1 B'tselem, By Hook and By Crook: Israeli Settlement Policy in the West Bank, Yazan: Eyal Hareuveni, July 2010, ss. 21-35, [http://www.btselem.org/Download/201007_By_Hook_and_by_Crook_Eng.pdf]
- 2 Ali Balcı, "Yahudi Yerleşimleri ve Filistin Sorunu", Ortadoğu Analiz, Volume: 2, Number: 14, February 2010, ss. 52-57
- 3 "Obama criticizes new Israeli move on Gilo", Ynetnews.com, 18 Kasım 2009
- 4 "Israel Defense Forces Order Number 1653 Order on Suspension of Building Procedures (Temporary Order)", Report on Israeli Settlement in the Occupied Territories, Volume: 20, Number: 1, January-February 2010, s. 6; Doğu Kudüs'ün istisna olduğu metinde belirtilmemiş, ama pratikte uygulanmıştır. B'tselem, "Discrimination and Land grab in the Service of the State: Settlements in the West Bank and East Jerusalem", Human Rights in the Occupied Territories 1 January 2009 to 30 April 2010, June 2010, s. 23
- 5 Geoffrey Aronson, "Settlement Time Line", Report on Israeli Settlement in the Occupied Territories, Volume: 20, Number: 1, January-February 2010, s. 9; Michele K. Esposito, "Quarterly Update on Conflict and Diplomacy 16 November 2009-15 February 2010", Journal of Palestine Studies, Vol. XXXIX, No. 3 (Spring 2010), s. 113
- 6 Geoffrey Aronson, "Settlement Time Line", Report on Israeli Settlement in the Occupied Territories, Volume: 20, Number: 3, May-June 2010, s. 4

- 7 Amos Harel, "The settlement freeze / Pleasing nobody", Haaretz, 8 Eylül 2009
- 8 Ali Balcı, "İsrail Sorunu: Savaş ve Barış Arasında", Kemal İnât, Burhanettin Duran ve Muhittin Ataman (Edt.), Dünya Çatışmaları: Çatışma Bölgeleri ve Konuları, Nobel Yayınları, İstanbul, 3. Baskı, Cilt: 1, 2010, s. 127
- 9 B'tselem, By Hook and By Crook: Israeli Settlement Policy in the West Bank, s. 17
- 10 "Barak: Settlements are part of Israel", Ynetnews.com, 2 Aralık 2009
- 11 Geoffrey Aronson, "Settlement Time Line", Report on Israeli Settlement in the Occupied Territories, Volume: 20, Number: 2, March-April 2010, s. 4
- 12 Knesset'deki 21 parlamenter 1 Ocak 2010'da Netanyahu'ya gönderdikleri bir dilekçede geçici dondurma planının yerleşim bölgelerinde insan hakları ihlallerine neden olduğunu belirtmişlerdir.
- 13 "6 weeks into settlement freeze, Barak eases restrictions", Haaretz, 7 Ocak 2010
- 14 "US denies Israel settlement move violates moratorium", [http://news.bbc.co.uk/2/hi/8556786.stm], 29 Ocak 2010'da girildi.
- 15 "1,600 housing units in east J'lem approved", Ynetnews.com, 9 Mart 2010
- 16 Michele K. Esposito, "Quarterly Update on Conflict and Diplomacy 16 February–15 May 2010", Journal of Palestine Studies, Vol. XXXIX, No. 4 (Summer 2010), s. 107–108
- 17 Geoffrey Aronson, "Settlement Time Line", Report on Israeli Settlement in the Occupied Territories, Volume: 20, Number: 4, July-August 2010, s. 5
- 18 Geoffrey Aronson, "Settlement Time Line", a.g.e., July-August 2010, s. 5
- 19 Esposito, "Quarterly Update on Conflict and Diplomacy 16 February–15 May 2010", a.g.e., s. 116
- 20 "Ya'alon: Building to resume in September", The Jerusalem Post, 21 Mayıs 2010
- 21 "Minister Atias says preparing for end of construction freeze", Ynetnews.com, 25 Mayıs 2010
- 22 Michele K. Esposito, "Quarterly Update on Conflict and Diplomacy 16 May–15 August 2010", Journal of Palestine Studies, Vol. XL, No. 1 (Autumn 2010), s. 138–139
- 23 Geoffrey Aronson, "Settlement Time Line", Report on Israeli Settlement in the Occupied Territories, Volume: 20, Number: 6, November-December 2010, s. 7
- 24 "Arab League endorses Palestinian decision to halt peace talks", Haaretz, 8 Eylül 2010
- 25 "Abbas: Israel must choose between peace and settlements", The Jerusalem Post, 25 Eylül 2010
- 26 "Lieberman: PA refused to accept freeze for 9 months", The Jerusalem Post, 27 Eylül 2010
- 27 Geoffrey Aronson, "Netanyahu's Settlement Moratorium: The Reality", Report on Israeli Settlement in the Occupied Territories, Volume: 20, Number: 1, January-February 2010, s. 4
- 28 "Israeli plan to build hundreds of homes in West Bank settlement risks US anger", The Guardian, 9 Kasım 2010
- 29 "Israel plans 1,300 East Jerusalem Jewish settler homes", bbc.co.uk, 9 Kasım 2010; "Israel Plans 1,000 Housing Units in East Jerusalem", The New York Times, 8 Kasım 2010
- 30 "Benjamin Netanyahu: Israel to retain key West Bank settlement in any peace deal", Haaretz, 29 Ocak 2010
- 31 "Survey: Ground broken on nearly 550 West Bank homes since end of building freeze", Haaretz, 22 Kasım 2010
- 32 "After Freeze, Settlement Building Booms in West Bank", The New York Times, 22 Aralık 2010